

સાચવનાર એણે જ હતો! એની પણ દૃષ્ટિ સ્વહિતની જ હતી. પછી તો પુષ્કળ બીજું કાપડ આવ્યું; એટલું બધું કે જાજરમાં પણ તાપડું પાથરીને પેલા માણસેએ એનાં પોટકાં ખડકવા માંડ્યાં. મહારાજે પૂછ્યું કે માણસો પેસાળપાણી કરવા ક્યાં જશે? ત્યારે કહે કે 'તમે તમારે જુઓને, ગાડી ઉપડ્યા પછી બધું બરાબર કરી દેશું.' જાજર ભરાઇ ગયું, એટલે બહાર ઘૂમી થવા માંડી. છતાં મહારાજને જ બધી પડી હોય એમ મહારાજ એકલા જ વિરોધ કરતા રહ્યા. બીજા ઉતાર્યોને આની સામે કશી જ ફરિયાદ કરવાની નહોતી! એમને એમાં શો સ્વાચ્છ હતો?

સ્વકર્તવ્ય વિષેની સંપૂર્ણ બેદરકારીનો એક આથી પણ ભયંકર દાખલો ટાંકું. પંદરેક હજારની વસતિવાળા એક ગામમાં ભરવસતિમાં આવેલા ને પુષ્કળ ઉંડા કૂવામાં એક બાઈ પાણી ભરતાં પડી ગઇ ગઇ. કૂવો ૭૦-૮૦ ફાથ ઉંડો હતો. મારે હોહા મચીને ખૂબ લોક એકઠું થઇ ગયું. પણ કેઇની અંદર ઉતરીને બાઈને બચાવવાની હામ ન ચાલે. એટલામાં એક જુવાન એ રસ્તેથી પસાર થતો હશે તેણે વાત સાંભળીને હામ ભીડી. કછોટો લગાવીને દોરડે દોરડે એ કૂવામાં ઉતર્યો. પાછળ મજબૂત દોરડાં નંખાયાં. એણે બાઈને પાણીમાંથી કાઢીને કમરે દોરડું બાંધ્યું, એટલે ઉપર-વાળાઓએ એને આરતે આરતે ખેંચી લીધી. બાઈ ઉપર પહોંચી એટલે સ્વાભાવિક રીતે જ બાઈની સારવાર ચાલી. પણ બાઈને બચાવનાર હજી અંદર રહ્યો છે એવી કેઇને સરત ન રહી! ગરબડ કરતું લોક વિખરાયું ને પેલો જુવાન અંદર જ બરાડો રહ્યો! અર્થા કલાકે એક બાઈ ત્યાં પાણી ભરવા આવી તેને આ વાતની જાણ થઇ ત્યાર પછી એનાથી બહાર નીકળી શકાયું. આ દાખલો આમ તો સરતચૂકનો છે, પણ સરતચૂક કેમ થઇ એનું પૃથક્કરણ કરીશું તો તરત સમજાશે કે બીજાઓ પ્રત્યેનાં કર્તવ્ય વિષેની આપણી ઉદાસીનતા જ એની જનેતા છે. પેલા જુવાને તે દિવસે પાણી મેલ્યું કે હવે પછી કાઢીને માટે આમ જન જોખમમાં ના ચૂકવે. પણ આવી ચૂક પ્રતિજ્ઞા લઇને અંધ પછે આખો સમાજ એસી ગયો છે તેનું શું? ઉપકાર, કૃતજ્ઞતા, પરસ્પરસહાયતા અનુભવની ઉત્તેજના જ આપણા જીવનમાં પરખાતી નથી.

શું હશે આ બધાનું કારણ? આપણી નાતજાતોએ અલગ-પણાની લાગણી દૃઢ કરી તે સમાજશરીરમાં સર્વત્ર વ્યાપી ગઇ છે કે લાંબા સમયની શુભચીનાં દુઃખદાયે આપણને આવા હલકાને એકલશૂરા બનાવ્યા છે? કે આપણી પ્રાચીન સંસ્કૃતિ જીર્ણ-અનિ-જીર્ણ થવાથી એની શિરાઓમાં નવું ચેતન વહી શકતું નથી? રશિયન વાર્તાકાર એએવે એની એક વાર્તામાં લખ્યું છે કે 'દુઃખી માણસો સ્વાથી', ઘાતકી ને અન્યાયી હોય છે. એ ગમારો પણ પરસ્પરના મનોભાવો જેટલા સમજી શકે તેટલા એ દુઃખિયારા સમજી શકતા નથી. દુઃખ મનુષ્યોને સાંધી શકતું નથી; એ મનુષ્યોને વિખૂટા પાડે છે. આપણે એમ માનીએ કે એકસરખા દુઃખને કારણે દુઃખિયારાની સમાજમાં એકતા પ્રસરતી હશે; પણ ઉલટું સુખિયાના સમાજ કરતાં અન્યાય અને નિષ્કૃતિનું પ્રમાણ એમાં ઘણું વધી જાય છે.' તો શું એક કંગાઠા દુઃખી પ્રજા તરીકે આપણે જીવ્યા છીએ તેથી આપણો આવો સ્વભાવ ધડાયો હશે? પણ સ્વભાવ ગમે તે તત્વોએ ધડાયો હોય, છતાં સંકલ્પથી આ સ્વભાવ આપણે જીતવો પડશે. જે છે તેને ઠેકણે પરસ્પર સહાયની વૃત્તિ અને પાડોશીધર્મ-માનવધર્મને સ્વભાવમાં દૃઢ કરવા પડશે. તો જ આપણે એક પ્રજા છીએ એવો અનુભવ કરી શકીશું ને એનાં બળ અને મહિમા ભોગવી શકીશું. કોઇ મનુષ્ય એકલો જીવી શકતો નથી. એટલે જ એણે બીજા મનુષ્યોનો લાભ લેવાનો છે ને.

બીજાઓને પોતાનો લાભ આપવાનો છે. 'મારે શું?' ની મનોદશા પૂરેપૂરી વિધાતક છે કેમકે એ અસામાજિક છે. અત્યારે તો આપણે મહામારતે વણવેલા કળિયુગનાં લક્ષણો પ્રગટ કરી રહ્યા છીએ. આપણી જવાબદારીએને મુકાબલે આપણો વ્યવહાર ધણો જ હીણો ને તુચ્છ બન્યો છે, તેના સાક્ષીપુરાવા શોધવા પડે તેમ નથી. સ્વરાજ્ય ભોગવની પ્રજાની લાયકાત આપણમાં નથી. પણ આપણે તે કેળવીશું નહિ તો સ્વરાજ્ય ટકશે પણ નહિ. 'મારે શું?' ને અને સ્વરાજ્યને અસલથી આડવેર છે, એના દાખલા હિંદુસ્થાનના ઇતિહાસમાંથી જોઇએ તેટલા જડશે.

શ્રુતબંધુ.
(જુલાઇ, ૧૯૪૮ 'કુમાર'ના અંકમાંથી સામાર ઉદ્ધૃત.)

માંડલ જૈન સંઘનો ઠરાવ

તા. ૧૫-૭-૪૮ ના રોજ માંડલ મુકામે શ્રી. દેવચંદ નગીનદાસના શાહના પ્રમુખપદે માંડલના જૈન સંઘની સભા મળી હતી તેમાં નીચે મુજબનો ઠરાવ સર્વાનુમતે પસાર કરવામાં આવ્યો હતો:-

"વિદ્વાન આચાર્યો અને મુડીદાર ધનિકોના મંતવ્યથી જુદા પડવાની નૈતિક હીમતના અભાવે તેમજ શસ્ત્રોનાં તામે ચાલી આવેલી પરંપરાગત રૂઢિને વળગી રહેવા જેટલી ધાર્મિક વહેમી માન્યતાના કારણે ગેરહાજર રહેલા કેટલાક જુનવાણી વૃદ્ધોને નવું મંતવ્ય કદાચ પસંદ ન હોય તેનો સ્વીકાર કરીને આજની માંડલના જૈન સંઘની આ સભા સર્વાનુમતે ઠરાવે છે કે:-

(૧) આજના બદલાયેલા સંયોગે માં બ્યારે જૈન કામ જે મુખ્યત્વે મધ્યમવર્ગની બનેલી છે તે માંગીને લુકા થઇ રહી છે ત્યારે વધી રહેલા દેવદ્રવ્યનો ઉપયોગ એ તૂટતા સમાજને બચાવવા અર્થે થાય તેમાં આ સભા પોતાની પૂર્ણ સંમતિ જાહેર કરે છે.

(૨) વીતરાગ દેવને નામે જમાં થયેલું દ્રવ્ય એ દેવનું દ્રવ્ય નથી, પણ સમાજે એક સમયે ઉભી કરેલી વ્યવસ્થાનું પરિણામ હોઇ તે સમાજદ્રવ્ય જ છે. મંદિરો અને મૂર્તિઓ જે દેવદ્રવ્યમાંથી બનેલાં કહેવાય છે તેનો ઉપયોગ સમાજ કરી શકે છે તો પછી જૈન સંસ્કૃતિ, ધર્મ અને જ્ઞાન પ્રચાર પાછળ તે જ દેવદ્રવ્યનો વપરાશ ન સ્વીકારવામાં કોઇ પણ પ્રકારનું હકાપણ, દીર્ઘદૃષ્ટિ કે, વિવેક યુક્તિ નથી એમ અમારું દૃઢ મંતવ્ય છે.

(૩) શાસ્ત્રને નામે પરંપરાગત રૂઢિને વળગી રહેવા જેટલી વહેમી માન્યતાને વહેલામાં વહેલી તકે દૂગાવી દેવાની અમેા હિંદ-ભારના સમસ્ત જૈન સંયોગે અનુરોધ કરીએ છીએ અને આજની બધી ધર્મધર્માત જે સમાજના પાયા ઉપર નિર્ભર છે તે પાયાને પ્રથમ સુરક્ષિત બનાવવાની એમને અમેા વિનંતિ કરીએ છીએ.

(૪) ટેન્ડુલકર કમિટીનો અભિપ્રાય જાણ્યા વિના, દેવદ્રવ્યનો ઉપયોગ તૂટતા સમાજને બચાવવા અર્થે કદાચ થય એવા ડરથી ગઇ કાલ સુધી જ્યાં જરૂર નહોતી દેખાતી ત્યાં રાતોરાત લાખો રૂપિયા કેડીયા, સુનાર, સલાટ કે રંગારા પાછળ વેડી નાખવાની ઉતાવળ એ આજકાલેની બીકે દરિજાને ખોરીથી ધર્મમાં ધક્કેલી દેવા જેવી મુખર્તા છે એમ અમેા માનીએ છીએ અને તેથી સકલ જૈન સંઘોને અમેા એ મુખર્તાના આરોપમાંથી બચવા બારપૂર્વક હાકલ કરીએ છીએ.

(૫) જૈન કામ એ હિંદુ કામથી અલગ છે એમ કરવામાં આવેલા વિધાન તરફ આ સંઘ પોતાનો તિરસ્કાર વ્યક્ત કરે છે, કારણ કે અમેા માનીએ છીએ કે તેમ કરવાથી નાનકડી જૈન કામને વિનશતા પથે ધક્કેલી દેવાનો માર્ગ ખુલ્લો થાય છે. જૈન સંઘો વગર વ્યક્તિની પ્રમા તથા અંગ્રહ જઇ જો આ બાબતમાં પોતાનો વિરોધ વ્યક્ત નહી કરે તો ભાવિ જૈન સમાજની દશા કંકાડી બનાવવાની છે એની એ'ધાણીરૂપ મધ્યપ્રાંતમાં હિંદુ મંદિર ઉપર લટકાવેલાં પાટિયાં સાક્ષી પુરે છે. આ ભાવિ ભય તરફ પચાલ રાખી દરેક જૈન પોતાનો વિરોધ વ્યક્ત કરવા પોતાના અંતર્નાદને રોકશે નહિ એવી આ સંઘ આશા રાખે છે."

શ્રી મુખ્ય જૈન સુવક સંઘ માટે તંત્રી મુદ્રક પ્રકાશક: શ્રી. મણિલાલ મોકમચંદ શાહ, ૪૫-૪૭ ધનજી સ્ટ્રીટ, મુંબઈ.

મુદ્રણસ્થાન: સર્યાકાન્ત પ્રિ. પ્રેસ, ૪૫૧, કાલ્યાણેવી રોડ, મુંબઈ. ૨